

Kristobal Kolon, Nafarroako IVn Karlos erregearen Semea izan ote zan? (XVI)

Kolon´tar Kristobal´en bizitza´tik datorrena.

1.476ko udan Kolontar kristobal lenngoiz eltzen da Portugalera, denbora onetan ondo baiño obeto ezagutzen eban Lur-Arteko itxasoa, eta baleiteke Atlant itxasoarekin amesetan ibiltea, Zipango⁽¹⁾ ugarteak aztu barik.

1.476an Dagonillaren 13an ikaragarriko itxas-borroka bat egon zan erdi-ugarte onen San Bizente lur-beso aurrean, Jenobako lau itxas-ontzi ta Frantziko itxas-lasterkariaren artean, auek Kolontar Kristobalen osaba, Kasenobe ta Koullontar Gillaume agindupean egon ziranak.

Borroka onetan sua artu eban Kolonen itxasontziak, bera ta beren lagunakaz batera Jenobako itxasontzi bateri erasotzen egon zirala, ta uretara jausita arraun baten laguntzagaz, uger joan egin bear zuen Portugaleko izparter edo itxas-ertzean Lagos´eko ondartzara.

Eta Kolontar Kristobal gazte onek, Lagos´etik baleiteke 15 milla⁽²⁾ edo 24,135 Km. egon ziran Sagres ta San Bizenteko lur muturretara joatea, Sagresen itsastar Enrike Portugaleko erregearen semeak euki ebalako beren itxasoko-eskutitz´gintza edo ta mapagintzaren lantegi-zilborra.

Borroka onen ziurtasuna, Kolontar Kristobalen aldi bereko, Ruy de Pina Portugesa, eta Palenziako Alonsok argitaratu eban, Vn Fernando katolikuak egiztatu ebana, Diego de Barrela´tar Mosen´eri Iraillaren 5n egunean bialdu eutson esku-titzan.

Kolontar Kristobal borroka orretan, 16 urte euki ebazan.

Vn Fernando katolikuak “Kolon´tar Kristobal”en izenagaz idazten dau eskutitz au, Kristobaleri oraindiño “Kristoforo Kolonbo” esaten eutsoenean.

1.477ko Otsaillean, Kolontar Kristobalek beren 17 urtegaz, eta itsasoaren jakiturizko arloetan Llull´tar Ramonen irakaspenak ondo ikasita, Islandiako bidean orduko Thule esaten

(1) Zipango = Japon´eko ugartediaren antziñako izena. (2) Milla batek, Gaztelera = nudo esan gura dau, eta 1.609m. daukaz.

eutsoen ugartea ezagutzeko eta itsas-bidai orren zeaztunak artzeko, urten eban itsasora.

1.477ko urte erdian Kolontar Kristobal itsasoaren zeaztasunezko jakin barriekaz Lisboan aurkeztu zan, eta itsasoaren jakitun andiko gizonakaz alkarrizketan ibilita, bere aipu ta ospea gorantza joan ziran.

Kasastar Bartolome lekaideak Kolonengaitik esaten eban: Los Santos lekaidetxera joaten zala Mesa Santua entzutera, eta lekaidetxe onen iraspena, Santiagoren zaldunetzko gizon aundiaren emazte ta alabaren etxea izateko izan balitz lez eraiki ebela, gizonak gudan egoten ziran bitartean, neskato ta andre garbitasun, zintzotasun eta agindupeko ziñ-itza emonda, euren senar, senargai eta semearen alditarako urruntzean, bertan itxaroteko zala.

Los Santos lekaidetxe ori, gudari-elkargoko Santiagoren lekaimeak zuzenduta egon zan.

1.478-1.479ko urteetan Lisboan, Kolontar Kristobal lekaidetxe ontara joaten zanean ezagutu eban bere emaztea izango zan Moniz eta Perestrelo´tar Filipa, beragaz ezkondata.

Eta 1.479-1.480ko urte onetan jaio zan Kolontar Kristobalen seme Kolontar Diego, gero Itsas-zabalaren ondorengo bidetik, itsas-aundiaren bigarren Amirala izango zana.

Kolontar Kristobalen amagiñarrebak, bere gizonak eukezan itsasoko tresneri guztiak emon eutsozan Koloneri, onek poz aundia erakutsita.

Eta bere emaztearen sendi bidetik, Portugaleko andikitasunen arteko ate guztiak zabalik aurkitu ebazan.

Orren argibidea, Portugaleko errege ta andikitasunezkoak beragandik be zeozer jakin ebelako da:

- a) Erregeen arteko mailan, ondo baiño obeto ezagutzen ziralako.
- b) IVn Karlos Bianako printzea Portugaleko erregearen arreba Katalinagaz ezkondueteke egon zanean, oso ezagutua ta onartua izan zalako gorteko andikitasunengaitik.
- d) Eta batera, Nafarroako IVn Karlos erregearen seme, Vn Fernando katolikuaren loba, eta I Isabel erregeñaren lenengo maillako lengusua izanda, argi dago Kolontar Kristobalek, ez ebela ezeren eragozpenik euki erregearen maillan sendi aundi baten alabeagaz alkartzeko, eta beren sasoi ederrenetariko 19 urte zituenean ezkontzeko.

Eta gero, Madeira ugarte ondoan, Portu Santuko Ugartera bere emazte ta semeagaz bizitzen joanda, andik itsasoratzen zan, Azores, Madeira, Kanarias, Orlegi lur-muturraren ugarteak eta Ginea ikustera joateko.

1.480ko urte onetan Kolontar Kristobalek, irakurri bear izan ebazan, 1.474ko Bagillaren 25ean Florenziako fisikari ta matematiku aundia zan Toskanelli ta del Pozotar Paolok, Portugaleko erregearen senidea zan Martins´tar Fernando kalonje edo

eleiz-legegizonari, bialdu eutsozan eskutitz ta mapa bereziak.

Toskanellik, Martins´tar Fernando-ri eskutitz eta mapa onegaz esaten eutson,: Itxasoko eskutitz edo mapa au, nire eskuekaz eginda dago, eta margoztuta dagoz zuen Portugaleko itsas-bazter ta ugarteak, lur-buru-raiñoko bitartean⁽¹⁾ ta kontuan artu bear dozuen gauberdin-lerroa⁽²⁾, bai zenbat leko⁽³⁾ erabili bear dozuezan, ugari ta gozatsutasunezko aberats toki orreitara eltzeko. Toki orreitatik asi bear zenuke zuen mendebalerantzako bidaia, eldu bear zaretan lekuetara.

Ez arritu nire eskutitzetan Mendebala esatea, onkailu, kanela, gaz-piper, atsegintasunezko lur orreri, oiturazkoa daukagulako gauza orreik Ekialdetik datozeela esaten.

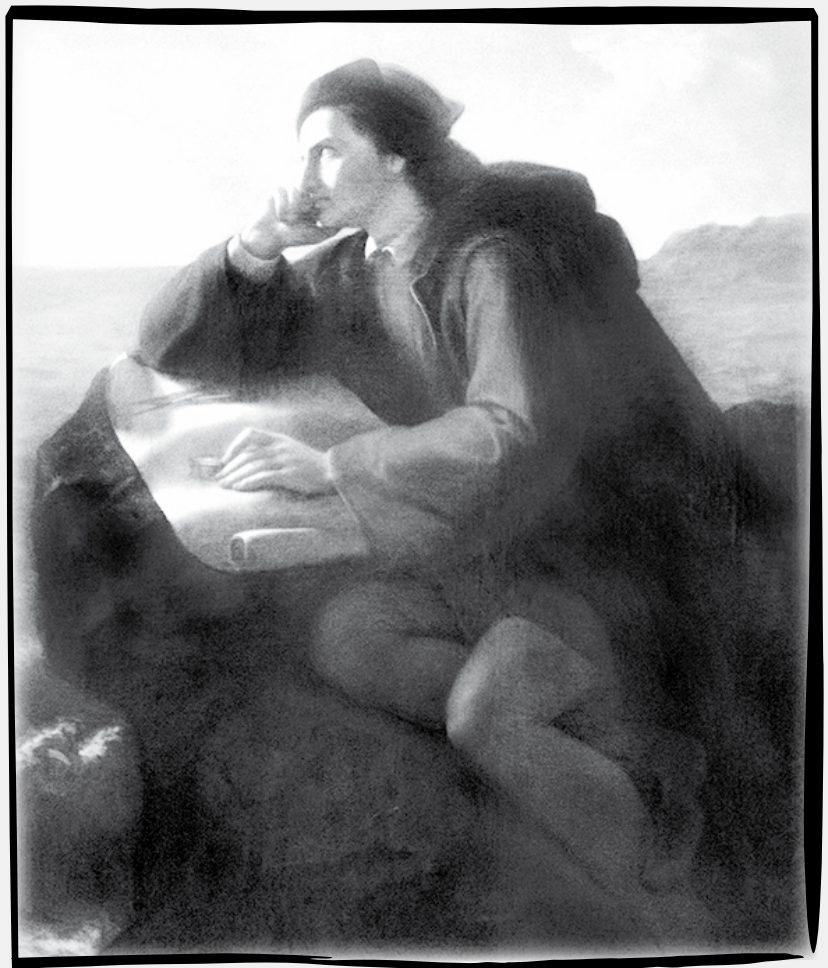
Leku orreik, Itxasoaren beko boil-erdi edo lurrerditik⁽⁴⁾ Sartaldera bideratzen diranak, Mendebaletik aurkezten diralako, eta lurraren boil-erdi edo goiko lurrerditik bideratzen diranak, beti Ekialdetik.

Kolonek eskutitz au berriz idatzi ta aldatu ebenean, Silbio ta Pikolomini´tar Eneasen “Historia Rerun” egaz lotu eban eta “Kolonbina Liburutegian zaintzen da”, Sebillako Urian “Laran-Ondo Aterpe edo Bailan” kokatuta dagoena.

Kolontar Kristobal ez zan pozik geratu eskutitz ta mapa orretan ekarten ebenagaz, eta

Toskanelli berari idatzi eutson beste eskutitz bat, zeaztasun orreik argi geiagoaz ulertzeko.

Argi ikusten da Kolontar Kristobalek, al eban jakiturizko zeazpen ta zeaztasun guztiagaz batzen zituela

eskutitz ta itsas-eskutitz edo mapatan aurkezten ebazan aurreko txeetasun ta oarketak, barnean euki ebazan egarrizko asmakizun aundiak, bere bizi denboretan bete gura ebazalako.

Kolontar Kristobalek, liburu, agiri ta idazki askotatik, ainbat gogaketa, galdeketa eta oarketa eginda gero, ondorio onetara eldu zan: Indiaseko lurrarteraiño peninsula onetatik, borobil mundu onen itzul-ingurutik⁽¹⁾ 282° besarkatu egiten ebazala, eta 360°´tik 282° kendu ezker, Katayo⁽²⁾ ta Lisboako bitartea 78°´koa zala.

Eta lur-gerrirantza 2/3, 78° oneik 56° edo 50 milla Kanariaren neurrian gitxi gora beran berentzat izan zirelako, Mendebaleko bidetik peninsula ontatik Indiaraiño, 3.900 milla edo 975 leko urtetan eutson Gomeraren obo⁽³⁾ neurrian.

Eta utsegiteko bide ortatik, neurtasun orreikaz Indiaren Ekialdeko lurak, nai gabe Amerikaren Atlant-lurraldeetan kokatzen ebazalako, ez da arritzekoa bera Ameriketako lurraldeetara eldu zanean, Indiako lurraldeak zirala esatea.

(1) Lurbururainoko bitartea = distancia al Polo.
 (2) Gauberdin-lerroa = Linea Equinocial. (3) Leko = legua. (4) Beko boil-erdi edo lurrerditik = hemisferio inferior.

(1) Mundu onen itzul-ingurutik = de la circunferencia de éste mundo. (2) Katayo edo Katayo = Txinari emoten jakon izena Erdi-Aroan. (3) Obo = latitud, paralelo. Gomeraren obo-neurrian = paralelo de la Gomera.

1.478ko urtetik aurrera Kolonek bere ustean asi zan esaten, zeintzuk ziran itsas-aundiaren zabalasunezko neurriak, eta agertuko ziran gauzak bide orretatik, 1.484ko urterarte geratu barik egonda, beren gogoko gauza orreikaz.

1.483ko urtean Kolonek, ba eukazan asmakizunezko egitarau oneik mugatuz, idatzi ta erabagita, baiña, Itxas-ontzi ta mariñelentzako bear ziran ondasunak berak naikoak ez eukazalako, laguntzaren egarri aurkeztu zan, itxaropenezko gertaldi ori aurrera eroateko.

Eta orretarako, Kolontar Kristobalek euken egitamu ori, Portugaleko errege IIn Juaneri aurkeztea erabagitu eban.

Kolon, Portugaleko errege IIn Juanegaz egonda, aurkeztu eutson zeregiñezko egitaraua, au izan zan: Mendebal edo sartaldeko bidetik Eguerdi edo itsas-zabalaren mukan eguzkia goialdi audienean dagoenerantza joanda⁽¹⁾, lur zabal, ugarte eta zoriontasunezko lur sendo ta aberatsak, urre-gorri, urre-zuri edo zidar, pitxi edo txirlarri, arri-bizi edo

arri-argi ta amaibako giza-semeak aurkituko ebazala.

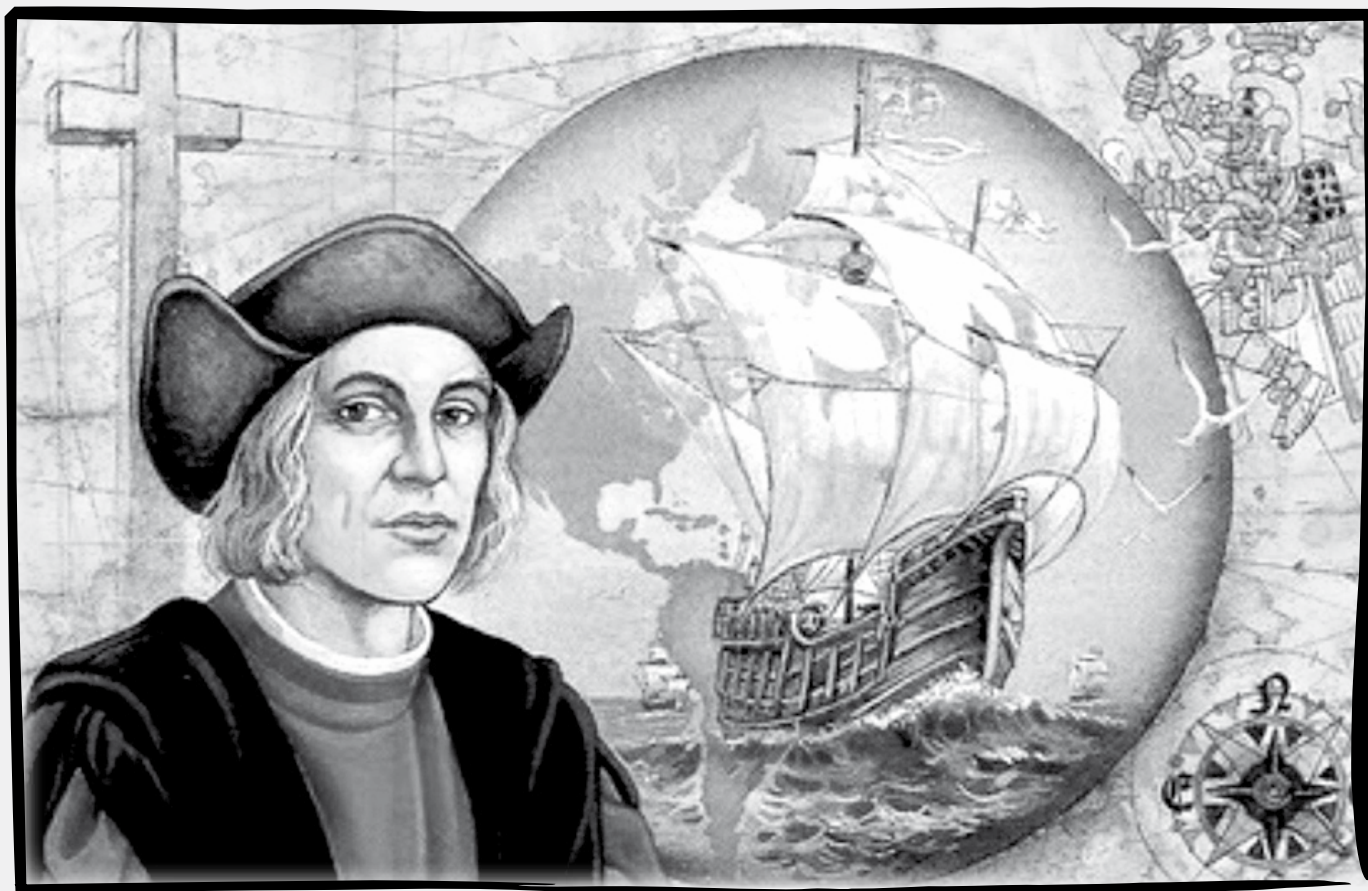
Eta bide orretatik berak ulertzen ebala, Indiako lurrakin topo egingo ebala, bai-ta Zipango ugarte aundiekin⁽²⁾ be, eta Kaizar edo Kan Andiaren erregetzagaz.

Aurkitutako gauza guzti orrein orde, baldintza oneik ipini eutsozan Portugaleko IIn Juan erregeari, bera gizatsu aundi lez jantziteko: leen, onartu egiela urre-gorritzko zalduna izatea.

Bigarreneko baldintza bera ta beren ondorengoai "Jaun"⁽³⁾ gorengo izenagaz deitzea.

Irugarren bearrezko baldintza: Itxas-zabalaren Amiral-Aundiena izatea.

Laugarren, gaiezko gauzetatik, erregeak artzen ebazan Urre-gorri, zidar, bitxi⁽⁴⁾, arri-bizi edo arri-argi⁽⁵⁾, menasta⁽⁶⁾, onkailu⁽⁷⁾, pizkailu⁽⁸⁾, gaz-piperki⁽⁹⁾, kanela ta beste onuratsuzko edozein gauza guztietatik 10ena berentzat izan daitela.

(1) Mundu onen itzul-ingurutik = de la circunferencia de este mundo. (2) Zipango ugarte aundiekin = Marko coloren esanetatik, Japonen antziñako izena. (3) Don edo Jaun deitzea = tener tratamiento de Don o Señor. (4) Bitxi = Joya o alhaja. (5) Arri-argi = piedra preciosa. (6) Menasta = mineral, metal en bruto. (7) Ongailu = abono. (8) Pizgailu edo Pizkailu = producto, hierba o flor para reanimar. (9) Gazpiperki = salpimienta.

Eta askenez, joan-aldi bakotzaren antolakuntza eta egiten ziran bidalgo guztietatik, berak ordezkatzeko eskubidea eukitea, ibilaldiko talde bakotzaren baliozko kopurutik zortzirena ordaintzeko.

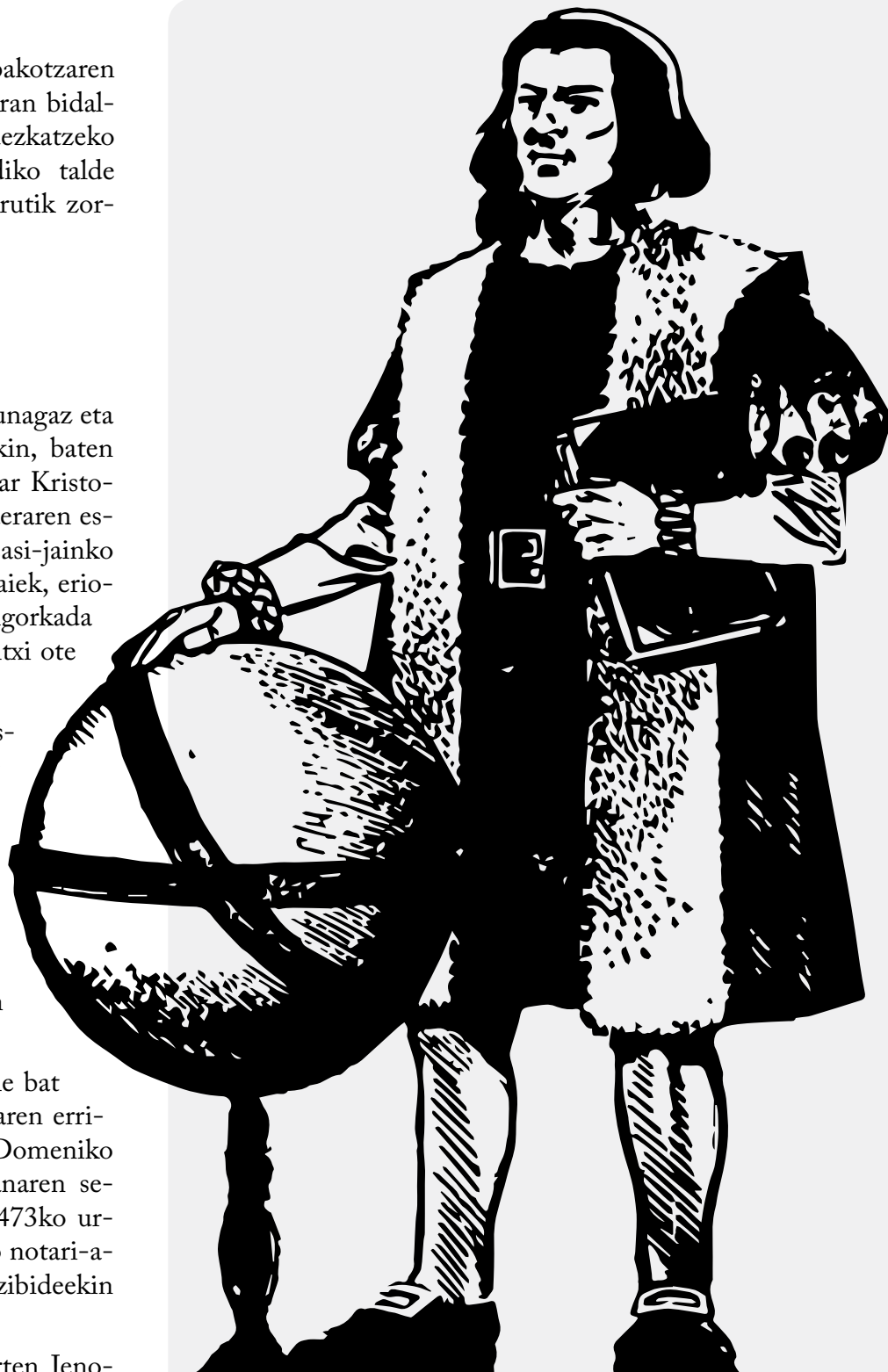
Oar txiki bat zati onetan.

Oraiñarte idatzita daukagunagaz eta orduko erregearen izaerakin, baten batek ulertu leuke Kolontar Kristobalen ain lotsabageko eskaeraren eskeintzari, al-osokerizko sasi-jainko ta odol-ixurtzaille errege aiek, erioztzarekin ez bazan izaten, zigorkada edo astiñaldi gogor barik itxi ote leukiela ?.

Argi dago Kolontar Kristobal Europan orduko andikitasunen artean, onartuta egoala, IVn Karlos Nafarroako errege ta Margaritaren seme lez, eta Fernando ta I Isabel katolikuaren leen maillako loba edo ta senidea izan zalako.

Zer gertatuko jakon, eskale bat edo ta, Jenobako be maillaren erriko mariñel Kolonbotar Domeniko eta Fontanarrosa´tar Susanaren semea izan bazan, 1.470-1.473ko urtetan Jenoba eta Sabonako notari-agirietan, illagintzaren⁽¹⁾ bizibideekin agertzen zanari ?.

Ez dot ustegabe ona ekarten Jenobako Kolonbotar au, Jenobezak Kolontar Kristobalen aurka egiteko edo ta Kolontar Kristobalek Ameriketako lurraldearen agerketa bidez, artu ebezan entzute eta ospe guztiak eu-

rekandu, edo agerketa orrein eginkariak eurak izan ba ziran lez agertu gurean, ille zaltzaille Kolonbotar au zala Amerikaren agertzaille esaten eban, Berd ta Martorelltar Grabielek egia argitara agertuaz, Jenobezaren naikeriak ezereztuta.

Atutxa´tar Paul

Zornotza´n 2.015´eko urtean Epaila´ren 21´ean

(1) Illagintzaren = batanero, lanero, tratante en lanas.